

**ACTA MOLDAVIAE MERIDIONALIS
VASLUI
XXI, 1999**

**MIȘCAREA SOCIALISTĂ DIN BÂRLAD ȘI JUDEȚUL
TUTOVA ÎNTRE ANII 1918-1921**

Gheorghe CLAPA

INTRODUCERE

Avântul revoluționar al clasei muncitoare reprezintă fenomenul cel mai caracteristic din anii 1918-1921. Procesul de regroupare politică a forțelor de clasă, ca și orientarea spre înfăptuirea unor reforme de o importanță deosebită pentru dezvoltarea ulterioară a României, au fost determinate de lupta maselor populare în frunte cu clasa muncitoare. În cadrul bazei economice aveau loc transformări ce afectau însăși structura internă a claselor, raporturile dintre ele, ponderea și poziția lor în viața politică a statului, ca și compoziția bazei sociale și de clasă a partidelor burgheze. Niciodată nu s-a manifestat atât de puternic, ca în anii 1918-1921, voința maselor de a da o existență reală drepturilor și libertăților democratice.

După încheierea procesului unificării statului național român, s-a modificat situația numerică a clasei muncitoare, datorită creșterii proletariatului de fabrică, contribuind la creșterea forței și influenței politice a proletariatului, la întărirea solidarității de clasă, la maturizarea procesului de clarificare ideologică, la întărirea capacității proletariatului de a acționa în avangarda mișcării revoluționare și democratice din România. Între anii 1918-1921, mișcarea muncitorească din România ajunsese în acea treaptă de dezvoltare și maturizare politică și ideologică ce reclama, în mod necesar, transformarea partidului clasei muncitoare într-un partid revoluționar de tip nou.

Momentul noiembrie-decembrie 1918 a marcat trecerea mișcării din țara noastră, la o fază numită avânt revoluționar. Conceptul de avânt revoluționar presupune o anumită perioadă din lungul șir de mișcări muncitorești, care se disting prin amploarea, intensitatea și numărul acțiunilor pentru cucerirea și apărarea revendicărilor economice și politice. Avântul revoluționar tinde spre luarea cu forța a puterii politice de către clasa exploatată, contribuind totodată la înlăturarea orânduirii bazate pe exploatare, constituind premisa revoluției, necuprinzând, însă, condițiile necesare de reușită ale acesteia. Ca urmare a creșterii forței proletariatului, a capacității lui de a se situa în avangarda mișcării generale progresiste, avântul revoluționar din anii 1918-1921 a constituit o nouă etapă, în lupta de eliberare socială, pentru afirmarea clasei muncitoare în arena politică a țării. În această perioadă a crescut în intensitate mișcarea oamenilor muncii, a diferitelor categorii sociale și personalități progresiste pentru rezolvarea democratică a marilor probleme ale României.

Avântul revoluționar a confirmat, încă odată, vitalitatea mișcării muncitorești revoluționare, infirmând tezele despre caracterul exotic al socialismului la noi în țară. În etapa 1918-1921, mișcarea muncitorească socialistă s-a afirmat ca o largă și cuprinzătoare mișcare de masă care cuprindea proletariatul industrial, antrenând și pături muncitoare neproletare.

I. Avântul revoluționar în orașul Bârlad și fostul județ Tutova (decembrie 1918-octombrie 1920)

a) Situația organizatorică și ideologică a secțiunii socialiste bârlădene

În urma primului război mondial a încetat starea de ilegalitate a Partidului Social Democrat. Secțiunile, organizațiile locale și organele conducătoare s-au refăcut și au început să-și ducă activitatea în condiții mai bune. Tot în această perioadă, la 28 noiembrie, ca urmare a falimentului dat de Internaționala a II-a, elementele înaintate din rândul partidului au hotărât să schimbe denumirea partidului în Partidul Socialist din România. Schimbarea denumirii din 1918 reflectă creșterea conștiinței ideologice a membrilor partidului de social-democratismul de tipul Internaționalei a II-a. Partidul de atunci al muncitorilor din România a avut drept scop principal înfăptuirea socialismului. Până la sfârșitul anului 1918 se creaseră organizații socialiste și sindicale, cercuri ale tineretului socialist și cercuri de studii sociale în Iași, Galați, Piatra Neamț, Bârlad, Bacău, Vaslui etc., în care erau încadrați mii de muncitori și intelectuali¹

În Partidul Socialist au intrat un număr însemnat de oameni ai muncii, îndeobște lucrători din fabrici. Sindicatele desființate începuseră să se organizeze² peste capul legilor care interziceau organizarea, în rândul acestora intrând o mare masă de muncitori. În lunile noiembrie și decembrie 1918 a început șirul grevelor revoluționare de masă, care au dominat aproape trei ani viața politică și socială a țării, culminând cu greva generală din octombrie 1920. Muncitorii ceferiști din Moldova au trecut la refacerea legală a mișcării sindicale încă din timpul războiului. Lucrătorii ceferiști din orașul Bârlad, reorganizați în sindicat, arătau într-un memoriu scris în luna noiembrie, că nu au ce mânca și că salariul se achită cu multă zăbavă³

Influența organizațiilor politice socialiste și a sindicatelor se întindea tot mai mult la întreaga masă muncitoare. Astfel menționăm înființarea unui club comercial în noiembrie 1918, la Bârlad în strada Paloda, care și-a întocmit un statut și un comitet de conducere, fiind influențat de ideologia partidului socialist⁴. În orașul Bârlad se alegeau delegați, se constituiau comitete de fabrică și consilii muncitorești, organe permanente proletare, menite să reprezinte interesele muncitorimii bârlădene în fața autorităților și patronilor, să ajute la organizarea și conducerea acțiunilor politice.

b) Poziția socialiștilor bârlădeni față de Programul Partidului Socialist din decembrie 1918

Un moment deosebit de important în viața Partidului Socialist și a mișcării muncitorești l-a constituit elaborarea documentului programatic, un proiect de program intitulat *Declarația de principii*, publicat la 9 decembrie 1918 în gazeta "Socialismul", adoptată de Comitetul Executiv al acestuia, document care exprima orientarea revoluționară a majorității militanților socialiști. Vechiul program din 1910

a fost estompat, însă în practică membrii partidului și ceilalți muncitori continuau să considere valabilă întreaga tradiție a Partidului Socialist: În urma acestui fapt *Declarația de principii* a fost discutată și aprobată cu majoritate de voturi de secțiunile Partidului Socialist din București, Ploiești, Galați, Brăila, Bârlad etc.⁵

Proiectul de program al Partidului Socialist din decembrie 1918 proclama și solidaritatea proletariatului român cu Marea Revoluție Socialistă din Octombrie. În protestul publicat de Secțiunea Partidului Socialist și a Sindicatului Mixt din Bârlad s-a luat atitudine față de poziția guvernului român privitoare la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie.⁶

Repreziunea organizată de guvern la 13 decembrie 1918 a stâmit indignarea muncitorimii din orașul Bârlad, trecându-se astfel la strângerea de ajutoare a familiilor celor uciși, colectarea și predarea Comitetului de acțiune din București a unei importante sume de bani. Secțiunea Partidului Socialist din Bârlad a adresat Ministerului de Interne un lung protest, prin care se lua atitudine față de împușcarea muncitorilor la 13 decembrie 1918 și față de arestările care au urmat după aceea. După ce s-a făcut un scurt istoric al guvernării de clasă a oligarhiei, ilustrată prin încătușarea poporului, după ce s-a arătat că România Mare a devenit leagănul reacționarismului și a autocratismului, protestul Secțiunii din Bârlad se încheia astfel: "Vă înșelați crezând că dacă prigionii și exterminați oamenii, veți distruge și mișcarea socialistă. Dispariția oamenilor nu înseamnă dispariția ideii. Socialismul a trecut peste multe piedici și va trece și peste oligaria română. Domnule Ministru! Înfierăm și considerăm... ca un abuz, ca o încălcare a Constituției faptul că încă se mai mențin arestați tovarășii de la 13 Decembrie și zilnic se mai arestează alții fără nici un motiv. Cerem imediata judecare și eliberare a arestaților din ziua de 13 Decembrie"⁷

c) Aspecte ale luptei revoluționare ale socialiștilor bârlădeni în contextul avântului revoluționar din anul 1919

În această perioadă semnalul bătăliilor de clasă l-au constituit acțiunile de protest ce au avut loc cu prilejul înmormântării lui I.C. Frimu, decedat în noaptea de 6 spre 7 februarie 1919, în urma bolii contractate în închisoare. Ziarul "Libertatea" ce apărea la Bârlad relata trista veste, aceea că fruntașul socialist I.C. Frimu a murit de tifos exantematic, într-un spital din București. "Vrednicul tâmplar a fost cel mai aprig luptător și cel mai iscusit conducător al meseriașilor. În numărul viitor – se arăta în anunț – vom reveni, mai ales că el are un trecut ce-l leagă de Bârlad"⁸ Adunări de protest, organizate de Secțiunea Partidului Socialist a avut loc și la Bârlad. "Fiu de țăran – relata gazeta bârlădeană în următorul număr – născut în județul Vaslui în 1871, Frimu a învățat meșteșugul și a lucrat tâmplărie la Bârlad mai mulți ani de zile. Ducându-se în capitală, s-a devotat cu trup și suflet organizării muncitorilor. Înzestrat cu o inteligență scilpitoare și cu un minunat bun simț, Frimu și-a însușit cunoștințe întinse, citind mult, în tot timpul liber. El a înființat partidul socialist sub înrăurirea d-lor V.G. Morțun, I. Nădejde, G. Diamandi, Iancu Țăranu și alții"⁹

În ziua de 3 martie 1919 s-a ținut la Bârlad, sub auspiciile secțiunii Partidului Socialist, o ședință de comemorare a lui I.C. Frimu, fiind prezidată de cunoscutul socialist bârlădean Ion Iacomi, care a arătat grozăviile războiului și consecințele ce au urmat pentru proletariat. Adunarea generală a secțiunii din Bârlad a votat o moțiune care reflecta ideile dezbătute cu prilejul comemorării morții militantului socialist I.C. Frimu¹⁰

Socialiștii din orașul Bârlad continuau activitatea în ciuda condițiilor vitrige. Ei trimit o carte poștală conducerii Partidului Socialist din România prin care cer cărți de membru în alb și timbre pentru cotizatii. De asemenea, secretarul secțiunii, N. Cucoș, în cartea poștală citată mai sus întreba: "Cu statutul ce facem? Ne folosim tot de cele ce avem?"¹¹

După eroicele lupte ale muncitorilor din București din 13 decembrie 1918, curentul de stânga sa extinde mult și în organizațiile locale ale partidului, care încep să pună problema transformării partidului socialist în partid comunist. Astfel, în primele luni ale anului 1919, unele secțiuni, ca cele din Brăila, Galați, Bârlad, s-au intitulat secțiuni ale partidului socialist-comunist. Secțiunea din Bârlad a adoptat la 1 martie 1919 o rezoluție prin care membrii săi se declarau "consecvenți ideilor comunismului". Ei subliniau că "nu în programele socialiste oportuniste vom găsi principiile de conducere ale politicii proletare" și proclamau organizația lor "Secțiune a Partidului Comunist", încheind cu lozincă "Trăiască comunismul revoluționar"¹²

În cursul anului 1919 în secțiuni începe să se discute necesitatea de a se adopta o tactică revoluționară de luptă și organizare. Numeroase secțiuni din țară își însușesc principiile cuprinse în Declarația din decembrie 1918. La adunarea generală a secțiunii din Bârlad, ținută la 3 martie 1919, unul din vorbitori, condamnând teroarea antimuncitorească dezlănțuită de burghezie, declară răspicat: "Suntem două clase fundamentale și să nu întindem mâna dușmanului de clasă să se ridice ca apoi să ne terorizeze din nou. Programul nostru trebuie să fie conform cerințelor maselor, trebuie să fie programul maximalist al partidului comunist"¹³ Organizația Partidului Socialist din Bârlad a luat atitudine împotriva noii linii adoptate de conducerea partidului și a cerut revenirea la *Declarația de principii* din decembrie 1918, care adoptase principiul dictaturii proletariatului¹⁴ În acest sens este scrisă o carte poștală, adresată redacției ziarului "Socioalismul" în numele organizației locale de partid, pentru a publica moțiunea votată la adunarea generală din 21 martie 1919, prin care secțiunea Partidului Socialist din Bârlad își manifestă adeziunea pentru menținerea *Declarației de principii* din 9 decembrie 1918¹⁵. Moțiunea adoptată de Comitetul Partidului Socialist și a Sindicatului Mixt din Bârlad a fost trimisă pe adresa redacției ziarului "Socialismul" din strada Sf. Ionică nr. 12 din București.

La fel ca și în celelalte orașe ale țării, unde se aflau secțiuni ale Partidului Socialist și Sindicate Mixte, poliția orașului Bârlad teroriza pe socialiștii de aici, cât și pe simpatizanții acestora¹⁶ În urma intervenției energice a lui Nicu Cucoș, secretarul secțiunii și a lui Ion Iacomi, comisarul lftodi a fost nevoit să înapoieze biblioteca socialistă.

În cadrul consfăturii care a avut loc la București în ziua de 30 martie 1919, a participat și un delegat de la Bârlad¹⁷ La 15 aprilie 1919 Ion Cucoș trimite o telegramă, din partea secțiunii Partidului Socialist din Bârlad, Comitetul Executiv al Partidului Socialist din România prin care cere precizări în legătură cu data ținerii congresului¹⁸

Concomitent cu luptele muncitorești s-au desfășurat mari acțiuni ale maselor neproletare. În primul rând, menționăm puternicile frământări țărănești împotriva tergiversării reformei agrare, lupta lor împotriva moșierilor luând forme diferite: refuzul țărănimii de a lucra pământurile moșierești, de a plăti moșierilor arendă sau dijmă, iar în unele locuri ocuparea de către țărani a pământurilor. Acțiuni țărănești de ocupare cu forța a pământurilor moșierești au avut loc și în județul Tutova. Dar, acțiunile țărănești s-au desfășurat în marea lor majoritate izolat de luptele muncitorești care aveau loc simultan, dar paralel cu lupta țărănimii pentru pământ¹⁹ În Arhivele Statului București sunt documente privitoare la acțiuni de intrare cu forța

pe moșiile neexpropriate din județul Tutova: Ivești, Păcurărești²⁰, Ibănești²¹, Zorleni²² etc. În gara Zorleni a avut loc un incident ca urmare a tergiversării aplicării reformei agrare. Țăranii din comuna Zorleni, au ales o delegație care să meargă la rege să se plângă că "comisia de expropriere a fixat prea scump pământul"²³

Sărbătorirea zilei de 1 Mai în anul 1919 a constituit o expresie puternică a stării de spirit revoluționar, prima manifestare a proletariatului român în cadrul României întregite. "Organizațiile muncitorești din Români a – scria revista *Idealul* editată la Bârlad – au impus stăpânirii, în anul 1919, recunoașterea zilei de 1 Mai ca sărbătoare legală, dându-i-se proletariatului posibilitatea de a se bucura și de această cucerire"²⁴ La 1 mai 1919, părăsind lucrul, în ciuda măsurilor severe luate de organele represive, lucrătorii din Bârlad au ieșit în stradă și "au demonstrat pentru revendicările economice, pentru libertățile democratice, și-au afirmat solidaritatea cu revoluțiile proletare din Rusia și Ungaria"²⁵

La începutul lunii mai 1919 gazeta "Tribuna Tutovei" consemna în paginile sale revendicările feferiștilor bârlădeni²⁶. Ei au luat parte la prima grevă de amploare din perioada de după terminarea războiului în lunile mai-iunie 1919, fiind caracterizată prin sporirea salariilor cu 60%, recunoașterea zilei de lucru de 8 ore, o indemnizație anuală pentru locuințe.

În lunile iunie-august 1919, creșterea mișcării muncitorești a atins un moment de mare amplitudine. Greva de la căile ferate a cuprins și pe cei din Bârlad care cereau revendicări economice și politice. La întrunirea din 23 iunie 1919 a secțiunii Partidului Socialist din Bârlad s-a ales un comitet și o comisie de control²⁷

Muncitorii din orașul Bârlad mobilizați de Partidul Socialist au răspuns chemării Internaționalei comuniste de a participa la greva politică din 21 iulie 1919, organizată pe plan internațional, în semn de solidaritate cu Revoluția socialistă din octombrie și cu Revoluția proletară din Ungaria.

Datorită activității sale, militantul socialist I.C. Iacomi membru al Secțiunii Partidului Socialist din localitate, a fost arestat. În articolul *Arestarea muncitorului Iacomi* se scria: "Cizmarul Iacomi, care face parte din gruparea socialistă a fost arestat și trimis la Curtea Marțială din Galați, pe când se afla concentrat. Se știe că împotriva socialiștilor, liberalii duc o goană grozavă; acest fruntaș socialist era ținut sub observație de agenții secrete, sub motivul că face propagandă socialistă, când el în realitate nu făcuse decât să împrumute o carte unui camarad, carte pretinsă de cenzură, și pentru acest lucru este arestat și dat judecății..."²⁸

În cadrul adunării generale a lucrătorilor brutari din Bârlad a fost ales un comitet definitiv în locul celui provizoriu. Această știre a apărut la rubrica *Viața sindicală* în ziarul "Socialismul" de la sfârșitul lunii iulie 1919. Tot în acest ziar, la rubrica *Pe frontul muncii*, a apărut un titlu semnificativ *Triumful lucrătorilor brutari din Bârlad* care se referea la faptul că în urma organizării lor în sindicat, au înaintat un memoriu primarului, care a și fost admis²⁹

În ziua de 3 august a avut loc o întrunire a Secțiunii Partidului Socialist din Bârlad la care au luat parte și foarte mulți țărani de prin satele limitrofe orașului. Scopul întrunirii a fost acela ca muncitorimea să se organizeze, înscriindu-se în Partidul Socialist³⁰

Partidul Socialist și Sindicatele Muncitorești din România, Secțiunea Bârlad, a lansat un manifest – afiș intitulat *Tovarăși de muncă, Femei și cetățeni* în care este demascată politica reacționară a cercurilor guvernamentale și cheamă masele la întruniri publice³¹.

Sub pretextul că organizațiile socialiste nu au ce căuta în orașul Bârlad,

sediul Partidului Socialist de aici a fost închis, întrunirile interzise, iar socialiștii urmăriți sau amenințați cu încalzarmarea. Socialiștii bârlădeni atrăgeau atenția ministrului de interne asupra celor ce se petreceau la Bârlad. Pentru ziua de 15 august 1919 se hotărâse o întrunire a Partidului Socialist la Bârlad cu delegați din Galați, Tecuci și Iași. În acest scop socialiștii din localitate au lansat un manifest, care a și fost cenzurat, au închiriat o sală publică, cu autorizație, și entuziasmați au făcut o propagandă intensă în vederea acestei manifestări. Dar, în dimineața zilei amintite, cetățenii Bârladului s-au trezit ocupați militărește³²

În luna septembrie 1919, profesorul Petre Constantinescu – Iași a fost numit profesor titular la Liceul de băieți din Bârlad, unde funcționa o bună organizație de partid. În cadrul secțiunii Partidului Socialist din localitate a desfășurat o vie activitate socialistă până în anul 1926, când a fost transferat la Universitatea din Chișinău. Cu ocazia grevelor din Ploiești, Galați, Bârlad, din septembrie 1919 muncitorii cereau libertatea completă în campania electorală, retragerea armatei din fabrici, înlocuirea prefecților reacționari, încheierea păcii cu Rusia Sovietică³³. Tot în luna septembrie 1919, în orașul Bârlad a avut loc greva muncitorilor tipografi din atelierul N.P. Peiu³⁴

În vederea campaniei electorale și bazați pe asigurările ministrului de interne Mărzescu, socialiștii bârlădeni au lansat un manifest, trecut bineînțeles prin cenzură, care îndemna muncitorii să vină în număr cât mai mare la întrunirea publică. Însă, în penultima zi a întrunirii, prefectul de județ în înțelegere cu comandantul militar al orașului, a găsit nimerit să interzică cele hotărâte cu câteva zile mai înainte³⁵

Profesorul Petre Constantinescu – Iași și-a continuat cu cea mai mare intensitate activitatea, în cadrul secțiunii din Bârlad a Partidului Socialist. De aici, el a trimis redacției ziarului "Socialismul" spre publicare studiul "Evoluție și Revoluție"³⁶. Secțiunea Partidului Socialist din orașul Bârlad, a adresat conducerii partidului o scrisoare semnată de N. Cucuș, în legătură cu stabilirea condițiilor pentru alegeri, încă din luna iunie 1919³⁷

În luna octombrie 1919 a fost lansat un manifest al secțiunii Partidului Socialist și al Sindicatelor din Bârlad, care cheamă la o întrunire împotriva scumpetei, terorii și cenzurii³⁸. Secțiunea Bârlad a trimis o scrisoare pe adresa Comitetului Executiv al Partidului Socialist în legătură cu campania electorală din județul Tutova, în care cerea doi candidați de la centru pentru a completa lista de la Bârlad³⁹. Într-o altă scrisoare trimisă de socialiștii de aici, tot către Comitetul executiv al P.S. din România, la 9 octombrie 1919, se preciza: "Tovarășe Secretar. Regretăm foarte mult că nu putem lua parte la Congresul ce va avea loc luni, 13 octombrie. Cauza este că nu avem de unde suporta cheltuielile. Am fost în delegație la Comp. Corp. III armată Galați pentru a obține deschiderea localului – pe ziua de 1 octombrie am reușit să obținem deschiderea. Asemenea am participat la Conferința regională de la Iași. Toate acestea costă mult față de situația noastră materială. Față de piedicile ce se pun mișcării socialiste din țară... sîntem pentru abținerea de la alegeri. Secretar N. Cucuș⁴⁰. Totodată este editat și un afiș al Partidului Socialist și al Sindicatelor Muncitorești din Bârlad⁴¹. La 1 noiembrie 1919 a avut loc la Bârlad o întrunire care a trebuit să aibă loc și în vasta sală a clubului și în stradă. Au luat cuvântul N. Lupu – Kostaki, P. Constantinescu, profesor la liceul din Bârlad, Cucuș, Candel și Iacomî. Știrea ne parvine din ziarul "Socialismul", care la 7 noiembrie nu primise dările de seamă întocmite în cadrul întrunirii⁴².

Într-un manifest al organizațiilor socialiste și sindicale din Bârlad, editat în luna noiembrie 1919, masele erau chemate la luptă împotriva militarizării întreprinderilor și pentru dreptul la muncă și pâine. La o adunare socialistă ținută în

decembrie 1919 la Bârlad, la care a participat mult tineret, profesorul Petre Constantinescu – lași vorbea despre succesele luptei pentru socialism pe plan național și internațional. El a arătat că burghezia și moșierimea se tem de mase și de aceea ar vrea ca revoluția socialistă din Rusia să fie înăbușită⁴³

Chemarea secțiunii Partidului Socialist din Bârlad și a Sindicatelor Muncitorești de aici, pentru întrunirea publică din 28 decembrie 1919, a avut drept scop protestul față de scumpetea excesivă a traiului, a lipsei de lucru, concentrărilor, gârziilor, mobilizărilor fără rost, contra alegerilor ilegale făcute sub stare de asediu și cenzură, când și-au spus cuvântul 46% din totalul alegătorilor⁴⁴

Profesorul Petre Constantinescu – lași a desfășurat o intensă activitate revoluționară în anii de după război, activitate ce va continua în toată perioada interbelică. Funcționând la liceul din orașul Bârlad, P. Constantinescu – lași a contribuit la dinamizarea activității socialiste într-un oraș, care, lipsit de obiective economice importante, suferea un serios handicap în această privință. Odată cu impulsionearea activității secțiunii socialiste bârlădene, ale cărei ședințe se țineau săptămânal, muncitorii și intelectualii existenți în acest oraș auziau cu mult interes pasionantele conferințe pe care le ținea profesorul Petre Constantinescu – lași⁴⁵. Din partea conducerii de partid i s-au trasat sarcini în legătură cu activitatea tineretului socialist. Se poate aminti activitatea tineretului socialist, constituit în organizații cum ar fi: "Prietenii naturii", unde tineretul primea educație comunistă. Activității de frunte ai partidului cum ar fi: Gh. Niculescu – Mlzil, Al. Dobrogeanu – Gherea, P. Constantinescu – lași și alții au inițiat crearea de grupuri "Prietenii naturii" și le-au îndrumat primii pași⁴⁶

c) Acțiuni greviste ale bârlădenilor premergătoare grevei generale din octombrie 1920

Ca o ilustrare a celor consemnate într-o notă secretă a Siguranței, documentele Ministerului de Interne menționau, încă din primele luni ale anului 1920, greve în diferite puncte ale țării. Printre acestea se numără și acțiunea funcționarilor primăriei Bârlad, care au declarat grevă în ianuarie 1920, în semn de protest, deoarece un coleg de-al lor a fost concediat⁴⁷

În seara zilei de 23 ianuarie 1920, la sediul sindicatului C.F.R. a avut loc o întrunire⁴⁸ prezidată de I. Hizec care a mulțumit ceferiștilor pentru participarea lor în masă. Întrunirea a avut drept scop înscrierea ceferiștilor bârlădeni în partid, hotărâre primită cu un viu entuziasm.

Liga poporului, deși a hotărât să pătreze o atitudine neutră față de guvernul Vaida⁴⁹, totuși la 25 ianuarie 1920, la lași, a organizat o mare întrunire împotriva guvernului, care acuzat de incapacitatea de a rezolva serioasele probleme de politică internă și externă, precum și împotriva faptului că nu i se încredința generalului Al. Averescu formarea unui guvern⁵⁰. În același scop au avut loc manifestații ale Ligii și în alte orașe ca Pitești, Bârlad etc.⁵¹.

În cadrul adunării generale din 1 februarie 1920, sindicatul mixt din Bârlad și-a ales un comitet, o comisie de control și comitetul electoral⁵². La 8 februarie 1920, în cadrul unei ședințe publice organizată de secțiunea din Bârlad a Partidului Socialist, Iacomi și Harovitz au cerut cu insistență înființarea Partidului Comunist și afilierea fără rezerve la Internaționala a III-a comunistă⁵³. În articolul *Agitațiile muncitorești din Bârlad* în cadrul rubricii *Frontul muncii*, publicat în ziarul "Socialismul" este relevată activitatea revendicativă a muncitorilor de la moara Z. Scharaga din localitate⁵⁴

Mari mitinguri și demonstrații de stradă se anunțau în toată țara pentru amnistie, demobilizare și pace. În București, în sala Dacia, urma să se țină un mare miting, la care a fost anunțat spre a lua cuvântul, din partea Comitetului Central, pentru 29 februarie 1920, pentru Bârlad, Damian Bălănescu⁵⁵

În urma consfățuirii dintre delegații muncitorilor morari de o parte și patronii morilor Scharaga și Edelstein de alta și sub arbitrajul prefectului Dornescu, s-a obținut un succes material și moral din partea lucrătorilor morari⁵⁶. Aceste stări de fapt au determinat pe mulți muncitori să participe la ședința din 15 februarie unde s-au analizat probleme legate de scumpirea traiului, arătând că muncitorii nu pot trăi din salariul mizerabil ce-l primesc⁵⁷. La mijlocul lunii februarie 1920, Sindicatul muncitoresc C.F.R. număra aproape 200 de membri. Muncitorii ceferiști din Bârlad erau îndemnați să citească ziarele și scrierile socialiste⁵⁸

Patronii tipografilor, Peiu și fostul socialist Lupașcu, simțind că lucrătorii tipografi nu erau toți organizați, au început să concedieze pe lucrătorii care erau înscrși în sindicat. Cei rămași erau hotărâți să declare grevă în semn de solidaritate față de cei concediați⁵⁹

Din darea de seamă morală a secțiunii Bârlad a Partidului Socialist pe anul 1920, reiese că pe data de 29 februarie sindicatul revoluționar C.F.R. Bârlad a organizat o întrunire pentru amnistie, demobilizare și pace cu Rusia Sovietică, în sala publică unde au participat 1000-1100 de persoane. Din partea secțiunii Partidului Socialist Galați a participat Al. Pătruțescu. Sutele de participanți au manifestat pe străzile orașului Bârlad purtând drapele roșii și cântând Internaționala. Nicu Cucoș, secretarul secțiunii Bârlad pe anul 1920, susține în tabloul de activitate morală a secțiunii Bârlad pe acel an, că atât întrunirea cât și demonstrația au avut o reușită materială bună⁶⁰

Cu prilejul sosirii în orașul Bârlad a fruntașului socialist Ghempet, a avut loc o ședință unde au participat sute de tutoveni. Primit cu aplauze, Ghempet a arătat rolul muncitorului în mișcarea socialistă și sindicală⁶¹.

Avântul revoluționar de luptă din anul 1920 a cuprins în aria sa și detașamente de muncitori feroviari din Bârlad. Pe lângă manifestația din februarie, ei au organizat o grevă în luna martie, prin care se cerea ~~mărirea salariilor~~ ridicarea cenzurii, asigurarea drepturilor și libertăților cetățenești.

Pe ordinea de zi a ședinței sindicatului mixt, ținută la 15 martie 1920, au fost înscrise probleme de ordin economic. Prima problemă se referea la succesul pe care l-au reușit muncitorii la moara Z. Scharaga, care amenințând cu greva pe patron și-au câștigat în mod pașnic revendicările lor. Alte două greve ale morarilor de la moara Edelstein au avut loc datorită faptului că erau exploatați și chiar bătuți. A doua se referea la brutari, care deși erau prost plătiți, nu li se respecta nici lor demnitatea omenească. Muncitorii erau peste măsură de agitați și, pentru ca să nu se ajungă la un conflict regretabil, sindicatul lor și-a luat angajamentul să intervină în conflictul dintre muncă și capital⁶².

Paralel cu problemele privind îmbunătățirea structurii organizatorice a mișcării socialiste, se dezbătea cu ardoare problema transformării Partidului Socialist în Partid Comunist. În cadrul acestui proces general secțiunea din Bârlad și-a adus un deosebit aport în cursul anului 1920. Pentru făurirea partidului comunist și afilierea necondiționată la Internaționala a III-a comunistă au votat, în perioada martie-iulie 1920, secțiunile și sindicatele din Bacău, Piatra Neamț, Focșani, Bârlad, Pașcani și alte centre⁶³

Mecanicii, fochiștii și restul personalului de la depoul C.F.R. Bârlad au declarat grevă la 23 aprilie 1920⁶⁴. În urma sosirii unui delegat de la Galați, muncitorii din

atelierele și depozitele C.F.R. se solidarizează cu greva, cerând rezolvarea favorabilă a revendicărilor cuprinse în memoriul înaintat ministrului Gr. Trancu – Iași⁶⁵.

La 8 aprilie 1920, Petre Constantinescu – Iași adresează secției Partidului Socialist din Bârlad o scrisoare, prin care mulțumește pentru desemnarea sa drept candidat al Partidului Socialist în alegerile din 25 mai 1920⁶⁶. În ziua de 23 aprilie 1920, peste 100 de alegători socialiști s-au prezentat la tribunal pentru depunerea candidaturilor. De la tribunal, socialiștii s-au îndreptat spre sediu, unde au luat cuvântul Gh. Candel, I.C. Iacomi și Al. Pătruțescu – Galați, definitivând astfel lista candidaților socialiști din orașul Bârlad: Petre Constantinescu – Iași, profesor secundar, Petre Safta, muncitor ceferist, Gh. Candel, mecanic, I.C. Iacomi, cizmar⁶⁷.

Ziua de 1 Mai 1920 a fost sărbătorită la sediul Partidului Socialist din localitate. Aici au sosit cu steagul roșu ceferiștii, au părăsit lucrul lucrătorii mōrari, muncitorii din atelierul mecanic "Bruno" și din alte ateliere. Vorbitorii au reliefat semnificația zilei de 1 Mai⁶⁸.

În preajma alegerilor, țărani din județul Tutova continuau să intre cu forța pe moșiile neexpropriate. Într-o telegramă adresată prefectului, colonelul C. Felix, în numele soției sale, proprietara moșiei Ibănești, se plângea că locuitorii de pe moșie, puși la cale de autoritățile comunale, în frunte cu primarul, au intrat cu forța în porțiunea de teren rămasă neexpropriată. Prefectul de Tutova era rugat să cerceteze personal cele reclamate și să restabilească ordinea, prin luarea de măsuri contra celor vinovați⁶⁹.

Atât în orașul Bârlad cât și în satele județului Tutova au fost difuzate manifeste⁷⁰, care, îndemneau la unirea forțelor pentru reușita în alegeri a reprezentanților muncitorimii. "Datori sîntem – se arăta într-un astfel de manifest – să unim laolaltă mâinile țărănilor, bătătorite de coarnele plugului, cu cele ale muncitorilor, bătătorite de ciocan, și să luptăm în alegeri pentru reușita socialiștilor"⁷¹.

Secțiunea Partidului Socialist și Sindicatele Muncitorești Bârlad au editat un manifest electoral, dedicat alegerilor de deputați ale circumscripțiilor electorale din mai 1920. Manifestul a fost editat în cadrul Tipografiei "Comerciale" din localitate, fiind intitulat *Către muncitori, către țărani, către toți alegătorii județului Tutova și orașul Bârlad*⁷². Socialiștii îndemneau cetățenii orașului Bârlad să citească și să răspândească ziarele socialiste care apărau interesele clasei muncitoare de la orașe și sate. Socialiștii bârlădeni au luat hotărârea de a fi solidari cu ceilalți socialiști din țară, lupta urmând să înceapă în ziua de 2 mai stil nou. În finalul manifestului electoral lansat de secțiunea din Bârlad se arăta: "Îndemnați deci cetățeni, pe toată lumea, ca în alegeri să voteze lista cu cele două ciocane încrucișate, căci numai brațul muncitorului și ciocanele sale vor sfărâma capul balaurlui boieresc ce de atîta sute de ani ne sughe sângele și vor reface țara atît de ruinată de după război"⁷³.

În orașul Bârlad și în satele județului Tutova a circulat broșura intitulată *De vorbă cu moș Vasile. Ce vor socialiștii?* de Gheorghe Candel, editată de Cercul de studii "I.C. Frimu" din localitate. Broșura a fost imprimată în Tipografia "Comercială", fiind prima apariție din colecția socialistă "Cărticica muncitorului"⁷⁴. Deosebit de interesant, se prezintă și conceptul unei conferințe elaborate de secția din Bârlad a Partidului Socialist către țărani⁷⁵.

Printre materialele documentare referitoare la istoria mișcării socialiste din orașul Bârlad, se numără și un concept al unui articol *Mărzescu la Bârlad*, în care se dau referiri la Legea Mărzescu și discipolii săi⁷⁶.

A treia întrunire electorală a avut loc în ziua de 16 mai 1920, la care au luat parte aproape 1000 de cetățeni, inclusiv alegători⁷⁷. Această mare întrunire a fost anunțată printr-un manifest electoral al secțiunii din Bârlad a Partidului Socialist⁷⁸.

Darea de seamă morală a secțiunii din Bârlad a P.S. pe anul 1920, consemnează faptul că sărbătorirea zilei de 1 Mai, a avut loc în sala organizației unde au participat 50-60 persoane, având delegat de la centru pe P. Safta⁷⁹. De asemenea, menționează că în luna mai au avut loc trei întruniri pentru campania electorală, care au fost ținute în sala publică, unde la fiecare întrunire au participat în jur de 350-400 persoane. La prima întrunire s-a manifestat pe stradă cu pancarde și steaguri roșii. Secretarul secțiunii, N. Cucoș, autorul tabloului de activitate morală pe anul 1920 susține că reușita morală a celor trei întruniri a fost bună⁸⁰. Se poate arăta faptul că aproape toate întrunirile menționate mai sus au fost făcute în comun cu sindicatele, mixt și C.F.R. Bârlad⁸¹.

Muncitorii și intelectuali bârădeni audiau cu un deosebit interes pasionantele conferințe pe care le ținea Petre Constantinescu – lași la sediul C.F.R.⁸². Amintim printre altele, conferințele: *Fazele societății, Sindicalism și socialism, Societatea viitoare, Problemele muncii* etc⁸³. El și-a spus răspicat cuvântul în mai multe din problemele sociale și politice ale vremii, poziția sa reflectând atitudinea demnă și curajoasă a unui intelectual legat de lupta clasei muncitoare⁸⁴, atrăgând atenția asupra sa prin articole pe care le-a publicat în presa muncitorească și democratică a timpului⁸⁵.

În organul central de presă a Partidului Socialist "Socialismul" sunt publicate ultimele rezultate ale alegerilor în fostul județ Tutova. Lista socialiștilor a întrunit următoarele voturi: Petre Constantinescu – lași – 477 voturi, Gheorghe Candel – 448 voturi, I.C. Iacómi – 436 voturi, Petru Safta – 432 voturi⁸⁶.

În amintirile sale, Petre Constantinescu – lași ne evoca: "La Tutova am candidat în fruntea listei cu două ciocane împreună cu câțiva muncitori, fruntași încercați ai mișcării, adunând mai multe voturi decât listele a două partide "istorice", în acest târg fără industrie"⁸⁷.

Greva generală de la P.T.T. din iunie-iulie 1920, una din cele mai puternice din acest an⁸⁸, a antrenat și Oficiul poștal din Bârlad⁸⁹, cu întregul județ Tutova⁹⁰, care a declarat grevă în prima jumătate a lunii iulie. Salariații P.T.T. Bârlad aflați în grevă au fost amenințați cu militarizarea și cu consecințele legilor de război, iar ministerul de resort a încercat intimidarea lor prin măsuri care au dus la concedierea lor. Greva a încetat atunci când au fost admise majoritatea revendicărilor formulate de greviști.

Socialiștii din orașul Bârlad au organizat în luna iunie o întrunire în sala publică contra războiului, unde au participat 700-800 de oameni, unde au luat cuvântul vorbitori din localitate⁹¹, având o reușită morală bună. O altă întrunire, îndreptată tot împotriva războiului, s-a ținut în aceeași sală publică, de astă dată în luna iulie, din asistență făcând parte 800-900 de persoane, având printre ei și un delegat din partea secțiunii Galați, Dorojan. Întrunirea s-a soldat cu ciocnirea dintre participanți și poliție⁹².

Pentru combaterea bolșevismului s-au dat prefecturilor județelor și teritoriilor alipite numeroase sume de bani. Din referatul întocmit la 14 august 1920 cu nr. 49584, Directorului Secretariatului Personalului, Theodor C. Marinescu, de către Ministerul de Interne, reiese că prefectului județului Tutova i-a fost alocată suma de 20.000 lei- fiind plătită la 27 aprilie, în vederea cheltuielilor necesitate de acțiunea pentru combaterea bolșevismului⁹³.

În Partidul Socialist, lupta ideologică se manifesta cu intensitate. Congresul care fusese amânat după 1 august 1920 nu s-a mai ținut. Deși Congresul general al Partidului Socialist trebuia să aibă loc la 1 august, totuși până la 8 august nu se primise rapoartele materiale și morale decât la următoarele secțiuni: Craiova, Călărași,

Bârlad, Balcic, Băicoi – Tințe, Roman și Tulcea⁹⁴. Delegații care deja sosiseră la București au făcut o consfătuire între ei, subliniind necesitatea organizării mai temeinice. Congresul a fost fixat să se țină în luna septembrie, dar nici de data aceasta nu s-a întrunit.

O altă mare întrunire a avut loc la Bârlad, la 8 august 1920. Dintre vorbitori s-a detașat profesorul P. Constantinescu – Iași – care a arătat că Partidul Socialist fiind un partid de masă, duce acțiune permanentă nu numai în preajma alegerilor ci și în alte împrejurări. La învinuirea că Partidul Socialist ar fi inventatorul grevelor, arată cum salariații de la P.T.T., care nu făceau parte din mișcarea socialistă, au fost în stare să declare grevă⁹⁵.

Marea întrunire⁹⁶ organizată de socialiștii bârlădeni la 29 august 1920 s-a ținut cu scopul de a combate războiul. N. Cucuș, secretarul secțiunii din localitate a P.S. a făcut comparație cu costul vieții de dinainte de război, arătând cât de întemeiate au fost prevederile socialiștilor în acțiunea lor antirăzboinică.

În cadrul atelierului mecanic al fraților Bruno, îmbogățiți în urma războiului, ucenicii și calfele o duceau mai rău decât robii, deoarece lucrau 13-14 ore pe zi, mâncau prost, dormeau într-o magazie în care ploua, iar pe lângă toate acestea erau și bătuti. Din această cauză, trei ucenici au reușit să fugă cu toate că au fost amenințați cu împușcarea⁹⁷.

Un număr de peste 150 de lucrători ai atelierelor C.F.R. Bârlad au semnat și înaintat Direcției Generale C.F.R. un memoriu în care solicitau înlocuirea inspectorului A. Pascali, deoarece administrația suferea din cauza neglijenței sale⁹⁸.

Lucrătorii ceferiști din Bârlad au protestat în dese rânduri contra speculei⁹⁹, cerând morarilor și brutarilor să dea făină suficientă pentru populație. Muncitorii din Bârlad nu doreau să fie hrăniți cu vorbe și intenționau să generalizeze măsura luată de lucrătorii ceferiști bârlădeni¹⁰⁰.

Organizațiile muncitorești din orașul Bârlad au hotărât în ședință comună crearea unui cerc de studii. Astfel, s-a ales un comitet de conducere, iar ședințele urmau să se țină în fiecare miercuri, de la orele 20-22, la cursuri luând parte numai membrii înscriși¹⁰¹. Ciclul de conferințe a fost deschis de Barbu Lăzăreanu, care a ținut în ziua de 10 octombrie 1920 conferința intitulată *Poezii lumii noi*¹⁰².

Procesul de creștere a mișcării greviste, a luptei generale a masei muncitoare din orașul Bârlad și județul Tutova pentru apărarea libertăților general-democratice și condițiilor de viață se dezvoltă printr-o seamă de manifestații și greve. În timpul ce s-a scurs, mai ales în prima parte a lunii septembrie, s-au desfășurat întruniri muncitorești, la unele din ele cerându-se greva generală. În intervalul de timp dintre a doua jumătate a lunii septembrie și până la greva generală se observă o descătușare a mișcării greviste față de răstimpul aprilie – iunie 1920 și de cele de la sfârșitul lunii august același an. Sindicatele și consiliile muncitorești din Bârlad cereau cu tot mai mare insistență organizarea grevei generale considerată a fi mijlocul cel mai potrivit pentru impunerea cerințelor muncitorești, pentru respingerea ofensivei fățișe a guvernului.

e) Greva generală din octombrie 1920 în orașul Bârlad

La ședința Consiliului General al Partidului Socialist din 10-11 octombrie 1920, care s-a ținut la București, la care a participat și delegația muncitorilor din fostul județ Tutova, s-a stabilit ca în cazul neaprobării revendicărilor de către guvern până la 20 octombrie, muncitorimea organizată în toată țara va fi chemată ca printr-o grevă generală să obțină toate aceste drepturi și libertăți de care sunt

legate interesele ei cele mai vitale¹⁰³. Delegația muncitorilor din județul Tutova, care a participat la ședința Consiliului General al Partidului Socialist și a comisiei generale a Sindicatelor s-a întors cu indicația că "răspunsul privitor la declanșarea grevei generale va fi primit la 20 octombrie urmând ca greva să înceapă la 21 octombrie 1920"¹⁰⁴. De asemenea, delegația tutovenilor a organizat la Bârlad adunări¹⁰⁵ în care s-au adoptat apeluri în vederea bunei desfășurări a grevei generale.

Secțiunea Partidului Socialist din Bârlad¹⁰⁶, sprijinită de Comisia Generală a Sindicatelor, a organizat întruniri în tot timpul dintre 11 și 20 octombrie 1920¹⁰⁷. În ultima zi nu au mai fost organizate întruniri speciale, deoarece s-a considerat ca fiind suficientă pregătirea generală în special politico-ideologică a muncitorilor din această parte a țării¹⁰⁸. La întrunirile din orașul Bârlad se remarcă creșterea în intensitate a luptei muncitorilor împotriva măsurilor represive luate de guvernul Averescu și pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă. Dacă conducătorii oportuniști, în cadrul întrunirilor, ridicau probleme referitoare la "ordine" la "evitarea de a se da ocazii la provocări"¹⁰⁹ și de "așteptare a unor ordine de la București"¹¹⁰, vorbitorii din rândul muncitorilor descriau condițiile insuportabile din ateliere, situația precară a familiilor lor arătând că "declară greva și fără conducători dacă aceștia nu voiesc s-o declare..."¹¹¹

În sala "cinematografului "Francez" din Bârlad, a avut loc o întrunire¹¹², unde muncitorii au înfierat politica războinică a guvernului adoptată împotriva Rusiei Sovietice, arătând că situația grea a clasei muncitoare, se datorește faptului că alimentele s-au scumpit, iar salariile au rămas cu mult sub nivelul prețurilor¹¹³. Cei care au luat cuvântul au demascat guvernul Averescu arătând că "dacă guvernul crede că prin mijloace represive poate împiedica greva, va urma o nouă mobilizare a forțelor populare"¹¹⁴

În orașul Bârlad a avut loc, încă din ziua de 17 octombrie, o întrunire a muncitorilor ceferiști¹¹⁵, unde s-au ales comitete de grevă¹¹⁶. Cu această ocazie un muncitor a vorbit despre nesatisfacerea memoriului ceferiștilor, prezentat cu șapte luni în urmă. La fel ca și atunci, arăta vorbitorul, nici memoriul trimis de muncitorimea din întreaga țară la 11 octombrie a.c. nu va fi satisfăcut, luându-se hotărârea ca "dacă până la 20 octombrie a.c. guvernul nu va satisface cererea muncitorilor atunci toți muncitorii vor declara greva generală"¹¹⁷. La această întrunire socialistă a luat parte peste 150 persoane din care 40% femei și tineret sub 19 ani¹¹⁸. Pentru a ilustra rolul pe care partidul îl acordă tineretului cităm un fragment din scrisoarea lui Gheorghe Cristescu, viitorul secretar general al P.C.R., adresată în octombrie 1920 unui militant comunist din Bârlad: "Eu vă sfătuiesc... să dați toată atenția tineretului. El va fi mâine pionierul lumii noi. În el e speranța ce partidul și-o pune pentru a desăvârși opera în numele căruia lucrează"¹¹⁹. Printre cei ce au luat cuvântul în cadrul întrunirii din 17 octombrie 1920 la Bârlad, se numără și profesorul P. Constantinescu – Iași, cizmarul I.C. Iacom, mecanicii Ionescu și Gheorghe Candel. Socialiștii bârlădeni au arătat necesitatea declanșării grevei generale de la C.F.R. ca urmare a scumpirii traiului, cerând totodată "desființarea economatelor de la care muncitorimea nu poate lua nimic și mănâncă numai cei mari"¹²⁰

În ziua când la București s-a declanșat puternica grevă a proletariatului ceferist, muncitorimea bârlădeană a intrat într-o puternică efervescență revoluționară. Ceferiștii din orașul Bârlad din spirit de solidaritate au intrat în acțiune declarând grevă¹²¹. Presa timpului menționa într-un cunoscut periodic următoarele: "La 18 octombrie la Bârlad a avut loc o mare întrunire socialistă condusă de profesorul Petre Constantinescu – Iași, la care au participat și lucrătorii ceferiști care la orele 6 dimineața declanșaseră grevă"¹²²

Greva de la C.F.R. Bârlad tindea să atingă proporțiile din aprilie-iunie, încât în zilele de 18 și 19 aprilie se crease o atmosferă de grevă generală locală. Această grevă a determinat precipitarea evenimentelor așa de mult, încât a fost ea însăși considerată ca începutul grevei generale.

Odată cu greva ceferiștilor, muncitorii celorlalte ramuri economice din orașul Bârlad nu au mai putut fi opriți din hotărârea de a lupta. Începând cu 20 octombrie 1920, împreună cu proletariatul din întreaga țară, muncitorii de diverse profesii din Bârlad au declarat grevă generală¹²³. În dimineața zilei de 21 octombrie viața economică a orașului Bârlad a stagnat, ca urmare a mișcării greviste ce cuprinsese lucrătorii din localitate, unde avuseseră loc mai multe întruniri premergătoare, organizate de socialiști și sindicatele de aici¹²⁴. Greva ceferiștilor bârlădeni a devenit parte integrantă a grevei generale.

Între timp o circulară a Direcției generale a C.F.R. transmisă tuturor inspecțiilor de ateliere anunța că, întrucât lucrătorii din ateliere și depouri au declarat grevă "se dispune să fie semnalati parchetului pentru a fi arestați capii mișcării"¹²⁵. Organele de represiune locale, au trecut la aplicarea măsurilor de împiedicare și stingere a grevei, arestând comitetele de grevă¹²⁶.

f) *Procesul socialiștilor din orașul Bârlad participanți la greva generală din octombrie 1920*

După o sumară percheziție efectuată în ziua de 20 octombrie 1920 de către organele Siguranței, a fost arestat și suspendat din învățământ profesorul Petre Constantinescu – Iași, dus la poliție, reținut trei zile și trei nopți, fiind mutat apoi în arestul preventiv ce se găsea în fața Liceului "Codreanu". Împreună cu alți socialiști din orașul Bârlad a fost acuzat că ar fi conlucrat la organizarea și desfășurarea grevei generale¹²⁷.

Sub titlul *După aplanarea grevei generale. În țară*, ziarul "Socialismul" a publicat următoarele știri: "Nici din restul țării nu putem avea relații precise. Din datele care ne-au parvenit pe diferite căi aflăm deocamdată următoarele arestări. Bârlad: P. Constantinescu – Iași, profesor, Cucuș, Iacomi, Candel, Tancovici. Mai toți avocații baroului s-au pus la dispoziția tovarășilor pentru a-i apăra înaintea instanțelor. Cei închiși sunt deținuți în arestul preventiv"¹²⁸.

Cetățenii din orașul Bârlad au protestat¹²⁹ împotriva arestării fruntașilor socialiști, precum și a altor participanți la greva generală din octombrie 1920. Cu acest prilej membrii secțiunii Partidului Socialist din Bârlad, au lansat o listă de subscripție prin intermediul Crucii Roșii socialiste, pentru ajutorarea celor arestați cu ocazia grevei generale¹³⁰.

În timpul detențiunii Petre Constantinescu- Iași a reușit să strecoare, în ziua de 5 decembrie 1920, mai multe scrisori, care au ajuns în posesia soției sale Constanța Constantinescu. La rândul ei, a trimis în ziua de 7 decembrie 1920 o scrisoare către avocatul B. Magder din București, cu referiri la arestarea soțului ei, cerând ajutor în stabilirea legăturilor cu militanții socialiști¹³¹. Una din scrisori era semnată de Ion Cucuș membru al secțiunii Bârlad al Partidului Socialist și adresată lui Gh. M. Vasilescu – Vasea¹³², celelalte scrise de Petre Constantinescu – Iași erau adresate aceluiași Gh. M. Vasilescu – Vasea, cu referiri la activitatea propagandistică desfășurată de Partidul Socialist din localitate¹³³, lui N.D. Cocea¹³⁴ și deputatului socialist Dumbrăveanu¹³⁵.

De asemenea, Petre Constantinescu – Iași, profesor la Liceul "Codreanu" a

adresat din arestul preventiv colegilor săi, printre care se afla și directorul săptămânalului local "Libertatea" o scrisoare¹³⁶ pe care a reprodus-o în ziarul său din 9 decembrie. A fost publicată pentru nota de duioșie în care era scrisă, în speranța că autorul nu se va supăra, că nu i s-a cerut consimțământul, de a fi cunoscută și cititorilor din orașul Bârlad. În rubrica intitulată *Din temnițele românești*¹³⁷ a ziarului "Socialismul", a fost reluată scrisoarea profesorului P. Constantinescu – lași adresată colegilor săi de liceu, din închisoarea în care fusese aruncat de două luni de zile pentru vina de a fi îmbrățișat cu căldură cauza celor mulți.

În memoriul¹³⁸ trimis judecătorului de instrucție al tribunalului Tutova pe data de 26 decembrie 1920, se arăta că socialiștii bârlădeni erau deținuți în arestul preventiv de mai bine de două luni ca provocatori de grevă a ceferiștilor. Ei au luat la cunoștință faptul că, și alți deținuți din orașele României Mari, menținuți în aresturi pentru aceeași vină, erau considerați deținuți politici însă obținuseră anumite înlesniri. În finalul memoriului rugau judecătorul de instrucție să le aprobe citirea tuturor ziarelor și cărților, precum și vizitarea de către cele mai apropiate rude cel puțin de două ori pe săptămână, deoarece nu vedeau motivele unui regim special pentru cei arestați la Bârlad.

Socialiștii bârlădeni scriu un nou memoriu, către procurorul general de pe lângă Curtea de Apel Galați¹³⁹ care a fost înregistrat la 28 decembrie 1920. Din memoriu reiese, că au fost arestați în ziua de 22 octombrie și supuși judecății ca provocatori de grevă pe C.F.R., fiind menținuți în arestul preventiv timp de 60 de zile fără ca situația lor să se fi lămurit.

Presa socialistă a susținut pe cei arestați la Bârlad, publicând în întregime protestul în periodicul "Socialismul" sub titlul *Procesul tovarășilor din Bârlad*¹⁴⁰. Într-un alt articol intitulat *Cazul tov. P. Constantinescu – lași*¹⁴¹ publicat în ziarul "Socialismul", este menționat faptul că într-unul din numerele anterioare, s-a încercat relatarea cazului său, arestat fără motiv de 60 de zile. La rubrica *Informațiuni* a ziarului "Socialismul" se specifica că la Bârlad au fost reconfirmate mandatele de arestare ale profeorului P. Constantinescu – lași, I. Iacomi, Gh. Candel, I. Cucuș¹⁴². Deținuții politici de la Bârlad au alcătuit un nou memoriu prin care cereau judecătorului de instrucție al Tribunalului Tutova, eliberarea lor pe cauțiune morală¹⁴³. Memoriul menționat mai sus a fost înregistrat de către judecătorul de instrucție al județului Tutova în ziua de 3 ianuarie 1921 și înmănat procurorului pentru concluzii.

În protestul trimis Ministerului Justiției de la începutul lunii ianuarie 1921, semnat de socialiștii arestați la Bârlad, se observă tratamentul inuman la care erau supuși¹⁴⁴.

Organul central de presă al Partidului Socialist "Socialismul", în articolul *Optzeci de zile de arest preventiv. Tovarășii de la Bârlad declară greva foamei*¹⁴⁵ specifica că P. Constantinescu - lași, profesor la Liceul "Codreanu" din Bârlad, Ion Iacomi, cizmar, și Gheorghe Candel mecanic la Spitalul "Bârlad și Elena Beldiman", deținuți timp de aproape trei luni în arestul preventiv, au înaintat un memoriu ministrului de justiție. Din memoriu desprindem faptul că erau considetrați contravenienți la art. 27 din Legea pentru reglementarea conflictelor de muncă și aduceau la cunoștință doleanțele lor, drept urmare a memoriilor și telegramelor trimise la 18 decembrie 1920 și 1 și 4 ianuarie 1921. Ținuți în stare de arest de aproape trei luni fără nici o vină, nu intrau în prevederile legii amintite și nici a alteia. Din cauza lipsurilor materiale, neputând exercita profesiunile prin care să-și susțină familiile, precum și din pricina suferințelor morale îndurate, socialiștii închiși s-au văzut obligați să declare greva foamei începând cu 10 ianuarie 1921, până la instituirea unei anchete care să dispună terminarea instrucției și eliberarea pe cauțiune.¹⁴⁶

Deputatul de Covurlui, D. Stoiculescu, interesându-se de soarta socialiștilor de

la Bârlad, a expediat următoarea telegramă: "D-lui Ministru de Justiție. București. La Bârlad... Petre Constantinescu, profesor, Ion Iacomi cizmar și Gh. Candel mecanic se găsesc de 80 de zile arestați, fără ca instrucția să se fi terminat. Cererile de a fi puși în libertate le-au fost respinse, ca nefiind instrucția terminată. În Galați, Ploiești, Brăila etc. deși a fost grevă, au fost eliberați până la procese. Disperați de această situație ilegală deținuții au declarat greva foamei. Vă cer D-le Ministru, să interveniți urgent pentru terminarea instrucției și punerea lor în libertate până la proces"¹⁴⁷

Din informațiile primite la redacția ziarului "Socialismul", P. Constantinescu – Iași ar fi fost pus în libertate luni 10 ianuarie 1921, prima zi de declarare a grevei foamei. În numărul următor al ziarului "Socialismul" erau înscrise următoarele: "Suntem înștiințați că, împreună cu tov. P. Constantinescu – Iași, au fost puși în libertate tov. Candel și Iacomi din Bârlad"¹⁴⁸

În seara zilei de 10 ianuarie 1921, după o ținere în prevenție și instrucție de 80 de zile, cei patru socialiști I. Cucuș, P. Constantinescu, I.C. Iacomi și Gh. Candel au fost chemați la cabinetul de instrucție și puși în libertate¹⁴⁹, în urma intervenției făcute de deputatul D. Stoiculescu la Camera de punere sub acuzare din Galați și a grevei foamei cu răsunet în presă. Dosarele au fost înaintate Curții Marțiale din Galați pentru că judecătorul de instrucție desesizându-se a găsit dovada că e caz de "atentat la siguranța statului"¹⁵⁰

Liberați provizoriu din închisoarea din Bârlad, în urma grevei foamei și a protestelor de masă, socialiștii din localitate au continuat colaborarea intensă pentru transformarea partidului în partid comunist și afilierea la Internaționala a III-a comunistă. În orașul Bârlad a continuat accelerarea procesului de clarificare politică și ideologică, prin răspândirea de cărți socialiste de către Librăria "Casa Poporului" (Librăria Socialistă) din București.

Profesorul Petre Constantinescu – Iași a fost iar arestat în noaptea de 15 martie 1921 de către o pătrulă și trimis la Curtea Marțială din Iași. Arestarea era destul de curioasă deoarece dosarul fusese trimis Curții Marțiale din Galați¹⁵¹

Socialiștii bârlădeni, arestați pentru că au participat la greva generală și puși în libertate provizorie de Tribunalul Tutova au fost chemați cu mandate de aducere pe data de 21 aprilie de către Consiliul de război Galați, pentru motivul că "ar fi primejduit siguranța statului"¹⁵². În afară de P. Constantinescu – Iași, Cucuș și Iacomi, au mai fost citați cetățenii Candel și David Osias.

Astfel socialiștii din orașul Bârlad au stat sub amenințarea unui proces, fiind trimiși spre anchetare în fața Curții Marțiale din Galați până în luna septembrie 1921, când s-a dat o ordonanță de neurmărire în urma protestelor în favoarea lor¹⁵³. Abia în luna octombrie 1921 profesorul Petre Constantinescu – Iași a fost reintegrat în învățământ, reluându-și munca la Liceul "Codreanu" din Bârlad¹⁵⁴

II. Socialiștii din orașul Bârlad participanți activi la lupta pentru făurirea Partidului Comunist Român

a) Clarificarea ideologică și politică în cadrul secțiunii socialiste bârlădene de la greva generală din octombrie 1920 până la făurirea Partidului Comunist Român

În decursul marilor lupte sociale din anul 1920 clasa muncitoare a fost supusă unui examen plin de învățăminte pentru activitatea viitoare a organizațiilor partidului socialist și ale sindicatelor. Măsurile represive luate de autorități împotriva participanților la grevă, numeroase procese intentate militanților socialiști, dizolvarea

comisiilor muncitorești, închiderea sediilor partidului socialist și ale sindicatelor, prelungirea zilei de 8 ore, concedierea de numeroși lucrători din întreprinderile statului ș.a. au provocat o anumită derută și oboseală în rândurile unei mari părți a muncitorilor. Cu toate acestea ei nu au renunțat la lupta revoluționară..

Concluzia principală, care s-a impus din modul de organizare a grevei generale din octombrie 1920 a fost necesitatea convocării Congresului general de unificare a organizațiilor socialiste și de centralizare a conducerii lor la nivelul României întregite, de așezare a partidului clasei muncitoare pe principiile unui program revoluționar unic, al acțiunii comuniste.

Cu toate că socialiștii din orașul Bârlad au fost închiși cu ocazia participării la greva generală, nu s-au descurajat, ci și-au reluat cu și mai multă râvnă munca politică în cadrul secției de partid de aici. Deși greva generală din octombrie 1920 nu reușise, datorită acțiunii șovăielnice de la centru, marea ridicare din 1920 dovedise cu prisosință forța maselor muncitoare și mai ales necesitatea organizării partidului, a făturii unui partid de tip nou, așa cum cereau comuniștii. După greva generală din octombrie 1920, în orașul Bârlad a continuat procesul de clarificare ideologică și politică în cadrul membrilor secțiunii partidului socialist și a muncitorilor organizați în sindicate, în vederea transformării partidului socialist în Partidul Comunist Român.

Între 30 ianuarie – 3 februarie 1921 s-au ținut lucrările Consfățuirii Consiliului General al Partidului Socialist și a Comisiei Generale a Sindicatelor, care au constituit o importantă confruntare ideologică în urma căruia curentul revoluționar devenit majoritar a învins. Comitetul executiv s-a pronunțat pentru făurirea Partidului Comunist și afilierea sa la Internaționala a III-a comunistă. Astfel, Comitetul executiv a hotărât convocarea Congresului partidului pentru ziua de 8 mai 1921.

Pentru obținerea cărților de membru¹⁵⁵ pe anul 1921, toți membrii secțiunii partidului socialist din Bârlad, erau înștiințați de către secretarul N. Cucoș să se prezinte în localul secțiunii în fiecare marți și joi seara între orele 6-8 cu cărțile de membru pe anul 1920.

Prin răspândirea de cărți socialiste de către Librăria "Casa Poporului" (Librăria Socialistă) din București, a continuat accentuarea procesului de clarificare politică și ideologică și în orașul Bârlad, valoarea ridicându-se, dacă luăm numai anul 1920, la suma de 964 lei¹⁵⁶

Pentru faptul că vindea ziarul "Socialismul" Mihai Hrițcu a fost închis și bătut de poliția locală¹⁵⁷. Credincioasă burgheziei adăpostită sub mantaua averesceană, poliția bârlădeană mergea atât de departe încât nu se sfia să cheme, să intimideze, să aresteze și să bată pe socialiști pentru motivul care numai de resortul acestui organ batjocorit cu titlul de "justiție" nu erau. Directorul siguranței locale declara: "Lumea și ziarele spun că poliția e slabă și de aceea este nevoie să dovedim că nu este așa"¹⁵⁸. În timp ce cele mai multe furturi rămăneau nedescoperite, socialiștii bârlădeni erau toți descoperiți pentru că ei neavând ceva de furat nu aveau ce ascunde, așa că "descoperirile" erau pe cât de lipsite de valoare juridică, pe atât de bine recompensate de bugetul României Mari.

Membrii organizației socialiste din Bârlad, sufereau un șir necurmat de mizerii de pe urma poliției. Redăm mai jos cazul socialistului D. Morțilă¹⁵⁹ de la C.F.R. care a fost chemat la poliție pentru că a plătit cotizația către secția partidului. Fiind eliberat, directorului i s-a părut că prin obiecțiunea de mai sus n-a putut să-l convingă să renunțe la ceea ce face și l-a chemat a doua oară, când l-a bătut și ținut trei zile la arest. Soția sa internându-se a fost bătută și ea ca spioană.

Un alt caz este acela al socialistului M. Hrițcu¹⁶⁰, tot de la C.F.R. care la fel a fost chemat și ținut două zile arestat pentru că plasa ziarul "Socialismul" printre

lucrători, fiind intimidat ca să nu mai facă acest lucru. "Ce zice d-l Ministru de politica poliției bârlădene?" – se întrebau socialiștii din orașul Bârlad.

Comisia generală a Sindicatelor din România cu sediul în București, a publicat în ziarul "Socialismul" fondurile cu care secțiunea Partidului Socialist din Bârlad se angajase să subscrie. Până la 31 decembrie 1920, Comisia locală Bârlad rămăsese cu o datorie de 75,85 lei, iar fondul de grevă la rubrica intrări subscrise cu suma de 234 lei¹⁶¹. Într-un alt număr din periodicul amintit, la rubrica datorinici, era menționat că la 31 decembrie 1920 secțiunea Partidului Socialist din localitate rămăsese datoare cu 842,25 lei.¹⁶²

b) Participarea activă a socialiștilor bârlădeni în vederea pregătirii lucrărilor Congresului Partidului Socialist de transformare în Partidul Comunist Român

Deoarece arhiva secțiunii Partidului Socialist din orașul Bârlad fusese confiscată de organele represive în urma grevei generale din octombrie 1920, Ion Cucoș, secretarul secțiunii a schițat din memorie activitatea desfășurată de socialiști bârlădeni în anul 1920. Raportul de activitate morală a secțiunii Bârlad a Partidului Socialist pe anul 1920 a fost trimis Comitetului executiv al Partidului Socialist în ziua de 25 aprilie 1921¹⁶³.

Din *Tabelul de activitate morală a secțiunii Bârlad a Partidului Socialist pe anul 1920*, desprindem: "... Neposedând nici un registru sau un alt document pe care să vă transmitem cele necesare Congresului vă trimitem tot ce am putut memoriza în linii generale activitatea (pe anul 1920). Registrele fiind reținute de judecătorul de instrucție în vederea procesului ce ne este intentat. Asemenea activității materiale nu vă putem trimite nimic. Ședințele nu pot avea loc din cauza presiunii ce autoritățile locale o fac asupra celor mai bune elemente... Bârlad. 25 aprilie 1921. Secretarul Secțiunii I. Cucoș" ¹⁶⁴

"Socialismul" publică la 17 martie ordinea de zi definitivă a Congresului Partidului Socialist. Profesorului Petre Constantinescu - lași i-a revenit sarcina să fie desemnat raportor al problemelor *Presă și propagandă* înscrise la punctul 6 de pe ordinea de zi a Congresului. Raportul a fost redactat în condiții vitrege, deoarece Petre Constantinescu - lași fusese eliberat provizoriu din închisoarea din Bârlad în urma grevei foamii și a protestelor de masă. Abia la sfârșitul lunii aprilie 1921 a terminat redactarea raportului, expediindu-l la București pe adresa sediului central al Partidului Socialist din strada Sf. Ionică nr. 12, cu specificația de a fi citit de către Gheorghe Cristescu. Fiind arestat, parchetul din Bârlad l-a trimis pe Petre Constantinescu - lași în judecata Curții Marțiale din Galați, aceasta neputând astfel participa la Congresul din mai 1921. În urma investigațiilor făcute cu autorul raportului s-a tras concluzia că nu a ajuns la adresa indicată. În linii mari raportul a arătat poziția partidului de tip nou față de presă și propagandă. Era menționat faptul că presa era unul din mijloacele cele mai utile pentru dezvoltarea și răspândirea ideologiei unui partid muncitoresc. Raportul făcea o paralelă între împrejurările în care V. I. Lenin a editat "Iskra", importanța sa în lupta pentru făurirea partidului clasei muncitoare în Rusia și istoria presei muncitorești și socialiste din România. În raport se mai menționa că, după 1 decembrie 1918, tirajul presei revoluționare crescuse devenind hrana ideologică a proletariatului organizat în partid și sindicate. Despre propagandă se menționa că pentru a o face eficace se impunea legarea tuturor problemelor teoretice de problemele practice, de realitățile economice, sociale și politice ale țării. Secțiunea Bârlad, din lipsă de mijloace și neținând adunarea generală, nu a putut să trimită delagați la Congresul de făurire a Partidului Comunist,

și-a manifestat însă adevărul deplin față de istoricele hotărâri adoptate.

În ședința din dimineața zilei de 12 mai 1921, Gheorghe Cristescu a explicat delegaților cauzele absenței profesorului Petre Constantinescu – Iași, schițând concepția partidului asupra presei și propagandei: " I-am înlocuit pe Petre Constantinescu – Iași la punctul 6 *Presa și propaganda*, deoarece el n-a putut participa, fiind persecutat de oficialitățile timpului"¹⁶⁵. Profesorul Petre Constantinescu - Iași a susținut cu tărie ca ziarul "Socialismul" să rămână organul central de presă al Partidului Socialist-Comunist. "Crearea Partidului Comunist Român pe baza ideologiei marxist-leniniste, se subliniază în Programul P.C.R., a marcat o etapă nouă, superioară, atât pe plan politic și ideologic, cât și organizatoric în mișcarea revoluționară din România, în dezvoltarea detașamentului de avangardă a clasei muncitoare, a dat un nou și puternic avânt luptelor politice și sociale desfășurate de masele largi populare din țara noastră"¹⁶⁶.

Se poate conchide că în preajma făuririi Partidului Comunist Român, oamenii muncii din orașul Bârlad, împreună cu întreg proletariatul român, și-au intensificat activitatea pentru transformarea Partidului Socialist în Partid Comunist. Acțiunile revoluționare care au cuprins mișcarea democratică și socialistă din orașul Bârlad în perioada avântului revoluționar, greva generală din octombrie 1920, au scos în evidență necesitatea făuririi partidului revoluționar capabil să conducă și să organizeze proletariatul în lupta pentru îndeplinirea sarcinilor sale istorice.

ÎNCHEIERE

În final putem afirma că și în orașul Bârlad, ca de altfel în întreaga țară a crescut conștiința revoluționară și experiența de luptă a muncitorilor în preajma făuririi Partidului Comunist Român, fapt ce a condus la accelerarea procesului de clarificare ideologică și politică, fiind totodată înfrânte tezele oportuniste, reformiste ale curentului socialist de deapta.

Făurirea Partidului Comunist Român la Congresul din mai 1921, a dus la atingerea unui stadiu înalt al procesului de clarificare politică-ideologică, la care au contribuit efectiv și oamenii muncii din orașul Bârlad constituiți în organizații socialiste și sindicale, cercuri ale tineretului socialist, cercuri de studii sociale și alte forme.

BIBLIOGRAFIE

I. Lucrări teoretice

Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, Editura Politică, București, 1975.
 Nicolae Ceaușescu, *Expunere la Sesiunea solemnă comună a C.C. al P.C.R., Consiliul Național al F.D.U.S. și Marii Adunări Naționale consacrată sărbătoririi a șase decenii de la făurirea statului național unitar român în "România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate"*, vol. 17, Editura Politică, București, 1979.
 Nicolae Ceaușescu, *"60 de ani de slujire devotată a poporului, de luptă pentru dreptate socială și libertate națională, pentru construirea socialismului și ridicarea bunăstării maselor, pentru independența patriei, colaborare internațională și pace"*, Editura Politică, București, 1981.

XXX *Istoria patriei și a Partidului Comunist Român în opera Președintelui Nicolae Ceaușescu*, Editura militară, București, 1979.

II. Izvoare

1. Arhive

Arhiva C.C. al P.C.R.

- Arhiva Institutului de Studii Istorice și Social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.
- Arhiva Ministerului Apărării Naționale (Pitești)
- Arhivele Statului București
- Arhiva Comitetului Județean P.C.R. Iași
- Arhivele Statului Iași
- Arhivele Statului Vaslui

2. Documente

XXX- *Documente din istoria mișcării muncitorești din România, 1916-1921*, Editura Politică, București, 1966.

XXX- *Documente din istoria U.T.C. din România (1917-1944)*, Editura Tineretului, 1958.

XXX- *Dezbaterile Adunării Deputaților, 1919-1921.*

3. Periodice

- "Calendarul muncii" 1907-1920.
- "Chemarea" (București), 1920.
- "Evenimentul", 1897-1920.
- "Iașul socialist", 1919.
- "Îndreptarea", 1921.
- "Izbânda", 1919.
- "Libertatea" (Bârlad), 1918-1926.
- "Lupta de clasă", 1920.
- "Lupta socialistă" (Ploiești), 1921.
- "Momentul", 1918.
- "Muncitorul căilor ferate", 1920.
- "Omul liber", 1918.
- "Presa" (Iași), 1920.
- "Reformatorul" (Piatra Neamț), 1919.
- "Social-Democrația", 1918.
- "Socialismul" (1919-1924).
- "Tribuna Tutovei" (Bârlad), 1918-1928.
- "Uniunea grafică", 1918.

III. Lucrări generale

N. N. Constantinescu

– *Situația clasei muncitoare din România, 1914-1944*, Editura politică, București, 1966.

XXX- *50 de ani de la crearea C.G.S.R.*, Editura C.C.S.R., București, 1958.

XXX- *Crearea Partidului Comunist Român (mai 1921)*, București, Editura științifică, 1971.

Clara Cușnir- Mihailovici,

Florea Dagne, Gheorghe Unc – *Mișcarea muncitorească din România, Făurirea Partidului Comunist Român*, Editura Politică, 1982.

XXX - *File din istoria U.T.C.*, Editura politică, București, 1971.

XXX- *Greva generală din România, 1920*, București, 1970.

C. Kirițescu

– *Istoria războiului pentru întregirea României, (1916-1919)*, vol. III, București, Ediția a II-a.

Mircea Mușat, Ion Ardeleanu – *Viața politică în România (1918-1921)*, Editura Politică, București, 1976.

III. Lucrări speciale

I. Agrigoroaiei

– *Mișcarea revoluționară și democratică în orașul Iași în anii 1918-1921*, în "Cercetări istorice" nr. 2/1971.

L. Eșanu, D. Boțescu

– *Acțiuni ale muncitorilor din Moldova premergătoare grevei generale din octombrie 1920* în "Studii și cercetări științifice", Istorie, Iași, fasc. 2, 1960.

L. Eșanu, D. Boțescu

– *Despre desfășurarea grevei muncitorilor cefești din aprilie – iunie 1920 din Moldova*, în "Studii și cercetări științifice", Istorie, Iași, fascicula 1, 1963.

L. Eșanu

– *Secțiunile socialiste din Moldova în perioada premergătoare înființării P.C.R.*, în "Cercetări istorice", 2/1971.

I. Saizu

– *Manifestația din 12 august 1920 a muncitorilor ieșeni*, în "Anuarul Institutului de istorie și arheologie", Iași, 1965.

D. Șandru

– *Știri despre mișcarea grevistă din Iași în anii 1919-1920 și greva de la Fabrica "Tăsătura" Iași*, în "Studii și cercetări științifice", Istorie, Iași, fascicula 1, 1961.

ASPECTS DE LA SITUATION REVOLUTIONNAIRE DE LA VILLE DE BÂRLAD ET DU DEPARTEMENT TUTOVA DANS LA PERIODE 1918-1921

Dans la période 1918-1921 le mouvement ouvrier de Bârlad aboutissait à un tel degré de maturation politique et idéologique qui réclamait nécessairement la transformation du parti de la classe ouvrière dans un parti révolutionnaire de type nouveau.

L'essor révolutionnaire de la période 1918-1921 a signifié une nouvelle dans la lutte de libération sociale pour l'affirmation de la classe ouvrière de Bârlad dans l'arène politique du pays, conséquence de l'accroissement de la force du prolétariat et de sa capacité de se situer dans l'avantgarde du mouvement général progressiste. A cette époque-là, le mouvement du peuple travailleur de Bârlad s'est accru, tout comme des différentes catégories sociales et des personnalités politiques existantes, pour la solution démocratique de grands problèmes de la Roumanie.

Le mouvement ouvrier socialiste de Bârlad s'est affirmé comme un vaste mouvement de masse, qui inclusit le prolétariat industriel, et qui entraînait aussi des catégories sociales non prolétariennes de l'ancien département de Tutova.

NOTE

¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, anul 1918, mapa 61; fondul 1, mapele 65,66 din 1918; fondul 28, mapele 210 și 242 din 1919; *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1916-1921*, p. 186; "Social-Democrația", anul I, nr. 24 din 4 noiembrie 1918; *Ibidem*, 27 mai, 22 iulie, 26 august, 16 și 13 septembrie, 14 și 28 octombrie 1918.

- ² "Libertatea" din 25 noiembrie 1918.
- ³ "Tribuna" nr. 252 din 19 noiembrie 1918.
- ⁴ "Libertatea" din 11 noiembrie 1918.
- ⁵ "Socialismul" din 5 martie 1919.
- ⁶ Arhiva I.S.I.S.P. de pe lângă C.C. al P.C.R., dosar nr. 39039 – 25, fila 376.
- ⁷ "Socialismul" din 28 februarie 1919.
- ⁸ "Libertatea" din 10 februarie 1919.
- ⁹ *Ibidem*, din 17 februarie 1919.
- ¹⁰ "Socialismul" din 10 martie 1919.
- ¹¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, dosar 311, anul 1919.
- ¹² *Ibidem*, dosar 390, fila 378; Arhiva I.S.I.S.P., fond A III 75.
- ¹³ "Socialismul" din 10 martie 1919.
- ¹⁴ *Ibidem* din 5 și 8 martie 1919.
- ¹⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, dosar 280, anul 1919.
- ¹⁶ "Socialismul" din 24 martie 1919.
- ¹⁷ "Adevărul" din 24 martie/6 aprilie 1919.
- ¹⁸ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, mapa 281, anul 1919.
- ¹⁹ L. Eșanu, I. Saizu, *Date noi privind lupta pentru pământ a țăranilor din Moldova în anii 1918-1921*, în "Analele Institutului de Studii Istorice și Social – Politice de pe lângă C.C. al P.C.R.", anul XIV, 1/1968, p. 87; V. Neculce, L. Coptil, *Aspecte ale mișcării muncitorești din Moldova în anii avântului revoluționar (1917-1921)* în "Analele științifice ale Universității "Al. I. Cuza" din Iași (seria nouă), Secțiunea III (Științe sociale), tomul V, anul 1959, p. 6.
- ²⁰ Arh. St. Buc., fond M.A.I., dosar nr. 219/1920.
- ²¹ *Ibidem*, dosar nr. 272/1920, fila 15.
- ²² *Ibidem*, fila 21.
- ²³ *Ibidem*, Tribuna Tutovei, din 6/23 iulie 1919.
- ²⁴ "Idealul" anul I, nr. 5 din mai 1923, p. 72.
- ²⁵ *Greva generală din România*, 1920, 1970, p. 64.
- ²⁶ "Tribuna Tutovei" din 5/18 mai 1919.
- ²⁷ "Socialismul" din 3 iulie 1919.
- ²⁸ "Tribuna Tutovei" din 28/10 august 1919.
- ²⁹ "Socialismul" din 30 iulie 1919.
- ³⁰ *Ibidem*, din 9 august 1919.
- ³¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, dosar 282, anul 1919.
- ³² "Socialismul" din 3 septembrie 1919.
- ³³ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 5, dosar 756, fila 440.
- ³⁴ "Libertatea" din 7 și 25 septembrie 1919.
- ³⁵ "Socialismul" din 28 septembrie 1919.
- ³⁶ *Ibidem*, din 6 octombrie 1919.
- ³⁷ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, dosar nr. 312, anul 1919.
- ³⁸ *Ibidem*, dosar nr. 287, anul 1919.
- ³⁹ *Ibidem*, mapa 285; *Ibidem*, mapa 284.
- ⁴⁰ *Ibidem*, mapa 286.
- ⁴¹ Arhiva I.S.I.S.P., A III 64.
- ⁴² "Socialismul" din 7 noiembrie 1919.
- ⁴³ "Arhiva C.C. al P.C.R., fond 5, dosar 757, fila 575, anul 1919.
- ⁴⁴ *Ibidem*, fond 28, dosar nr. 287, anul 1919.
- ⁴⁵ "Iașul socialist" din 21 decembrie 1919.
- ⁴⁶ N. Munteanu, *Cincizeci de ani de sport muncitoresc*, Editura "Stadion", 1971, p.

35.

⁴⁷ Arh. St. Buc., fond Ministerul de Interne, Dir. Secret. și Pers., 1920, dos. 91, p.

30.

⁴⁸ "Socialismul" din 2 februarie 1920.⁴⁹ "Îndreptarea" anul III, nr. 15, din 23 ianuarie 1920.⁵⁰ *Ibidem*, nr. 20 din 30 ianuarie 1920.⁵¹ *Ibidem*, nr. 35 din 17 februarie 1920.⁵² "Socialismul" din 13 februarie 1920.⁵³ *Ibidem*, din 14 februarie 1920.⁵⁴ *Ibidem*, din 15 februarie 1920.⁵⁵ *Ibidem*, din 20 februarie 1920.⁵⁶ *Ibidem*, din 22 februarie 1920.⁵⁷ *Ibidem*, din 23 februarie 1920.⁵⁸ *Ibidem*.⁵⁹ *Ibidem*.⁶⁰ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, dosar 62, anul 1921.⁶¹ "Socialismul" din 8 martie 1920.⁶² Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, dosar 81, anul 1920.⁶³ M. C. Stănescu, *Socialiștii din Moldova, participanți activi la lupta secțiunilor Partidului Socialist pentru crearea P.C.R.* în "Anale de Istorie", anul XVII, p. 2/1971, p. 136; Leon Eșanu, *Dr. H. Aroneanu și mișcarea muncitorească din Bacău în anii 1918-1920* în "Carpica", VI, 1973-1974, p. 181.⁶⁴ L. Eșanu și D. Boțescu, *Despre desfășurarea grevei muncitorimii ceferiste din aprilie – iunie 1920 în Moldova* în "Studii și cercetări științifice", Istorie, anul XIV, fasc. 1, 1963, Iași.⁶⁵ Arh. St. Buc., fond Ministerul de Interne, dosar nr. 272, filele 9, 10, 12.⁶⁶ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, dosar nr. 254, anul 1920.⁶⁷ "Socialismul" din 6 mai 1920.⁶⁸ *Ibidem*.⁶⁹ Telegrama a fost trimisă prefectului de Tutova pe data de 13 mai 1920.⁷⁰ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, dosarele 217, 186, 239, 301, 234, 205, 256/1920; "Nădejdea" din 19 și 23 mai 1920.⁷¹ *Ibidem*, dosar nr. 234/1920.⁷² *Ibidem*, dosar nr. 301/1920.⁷³ *Ibidem*; Petre Constantinescu – Iași, *Pagini de luptă din trecut*, Editura Politică, 1972, București, p. 289, planșa a III-a.⁷⁴ *Ibidem*, dosar nr. 300, anul 1920.⁷⁵ Ideile conceptului conferinței pentru țărani au circulat în primăvara anului 1920 în satele limitrofe Bârladului.⁷⁶ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, dosar 84, anul 1920.⁷⁷ "Socialismul" din mai 1920.⁷⁸ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, dosar nr. 302, anul 1920.⁷⁹ *Ibidem*, dosar nr. 302, anul 1920.⁸⁰ *Ibidem*, dosar nr. 62, anul 1920.⁸¹ *Ibidem*.⁸² "Iașul socialist" din 21 decembrie 1919. Sediul C.F.R. Bârlad se afla lângă fântâna lui Frățeanu din strada Carpați.⁸³ *Ibidem*, din 8 februarie 1920.⁸⁴ *Ibidem*, din 21 februarie 1920.⁸⁵ Amintim articole ca: *Dictatura burgheză; Votul și armata* ș.a., publicate în cadrul

unui ciclu de articole în ziarul "lașul socialist".

⁸⁶ "Socialismul" din 5 iunie 1920.

⁸⁷ Petre Constantinescu – Iași, *op. cit.*, p. 14.

⁸⁸ *Dezbaterile Adunării Deputaților*, 1920, p. 833.

⁸⁹ Arhiva M.A.N. Pitești, fondul Corpul IV Armată, dosar nr. 95; fondul Corpul III Armată, dosar nr. 17.

⁹⁰ Arh. St. Buc., fond Ministerul de Interne, 1920, dosar nr. 272, p. 19.

⁹¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, dosar nr. 62, anul 1921.

⁹² *Ibidem*.

⁹³ Arh. St. Buc., fond Ministerul de Interne, Direcția Secretariat și Personal, dosar nr. 248/1920, f. 6-8.

⁹⁴ "Socialismul" din 8 august 1920.

⁹⁵ "Socialismul" din 13 august 1920.

⁹⁶ "Socialismul" din 5 septembrie 1920.

⁹⁷ "Socialismul" din 14 septembrie 1920.

⁹⁸ "Socialismul" din 23 septembrie 1920.

⁹⁹ "Socialismul" din 30 septembrie 1920.

¹⁰⁰ "Socialismul" din 7 octombrie 1920.

¹⁰¹ "Socialismul" din 15 octombrie 1920.

¹⁰² *Ibidem*.

¹⁰³ Arhiva I.S.I.S.P., fond 96, dosar nr. 2489/1920, fila 2.

¹⁰⁴ "Evenimentul" din 12 octombrie 1920.

¹⁰⁵ În anul 1920 întâlnirile militanților revoluționari din Bârlad aveau loc în atelierul militanțului socialist Ion Iacomi, din strada Dimitrie Cantemir, nr. 14.

¹⁰⁶ În casa de pe strada Eliberării nr. 9, s-a aflat sediul organizației locale a Partidului Socialist, fiind folosită pentru diferite consfătuiri în anii 1919-1921, în perioada marilor acțiuni de clasă, ale grevei generale din 1920 și anul făuririi P.C.R.

¹⁰⁷ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 50, mapa 4358, fila 7, anul 1920; *Ibidem*, fond 28, mapa 308/1920; *Ibidem*, mapa 311/1920; *Ibidem*, mapa 312/1920; *Ibidem*, mapa 313/1920.

¹⁰⁸ *Greva generală din România, 1920*. București, 1970, p. 238.

¹⁰⁹ Arh. I.S.I.S.P., fond 96, dosar nr. 154, vol. 1, partea a II-a, fila 327.

¹¹⁰ *Ibidem*.

¹¹¹ *Ibidem*.

¹¹² *Ibidem*, fila 40.

¹¹³ *Ibidem*.

¹¹⁴ *Ibidem*.

¹¹⁵ *Ibidem*, dosar nr. 42962, fila 200 – Parchetul Tribunalului Tutova către Ministerul Justiției.

¹¹⁶ *Ibidem*.

¹¹⁷ Arhiva I.S.I.S.P., D.7, VI, individual, dosar nr. 22688-8, fila 36.

¹¹⁸ Notă a Siguranței referitoare la pregătirea și începutul grevei generale în județul Tutova și Covurlui, publicată în "Buletin informativ", 17-23 octombrie 1920.

¹¹⁹ *File din istoria U.T.C.*, Editura Politică, București, 1971, p. 73.

¹²⁰ "Buletinul informativ" din 17-23 octombrie 1920.

¹²¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 50, mapa 4353, fila 105, anul 1920; Arh. St. Buc., fond M.I., dosar nr. 219/1920; "Adevărul" din 19 și 21 octombrie 1920.

¹²² "Adevărul" din 19 și 21 octombrie 1920.

¹²³ M.C. Stănescu, *Socialiștii din Moldova, participanți activi la lupta secțiunilor Partidului Socialist pentru crearea P.C.R. în "Anale de istorie", anul XVII, 2/1971.*

¹²⁴ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 96, dosar nr. 4, fila 111; *Ibidem*, fond nr. 5, dosar nr. 758.

¹²⁵ Arh. M.A.N. Pitești, fond Corpul IV Armată, dosar nr. 118, filele 50-51.

¹²⁶ *Ibidem*, filele 161-162.

¹²⁷ Arhiva C.C. al P.C.R., fond nr. 5, dosar nr. 758, fila 200, anul 1920; "Chemarea" din 28 octombrie 1920, fototeca I.S.I.S.P., clișeu nr. 17444.

¹²⁸ "Socialismul" din 15 noiembrie 1920.

¹²⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, mapa 306, filele 1-4, anul 1920.

¹³⁰ *Ibidem*, mapa 307, filele 1-2.

¹³¹ *Ibidem*, dosar nr. 115.

¹³² *Ibidem*, mapa 314.

¹³³ *Ibidem*.

¹³⁴ *Ibidem*, mapa 317

¹³⁵ *Ibidem*.

¹³⁶ "Libertatea" din 9 decembrie 1920.

¹³⁷ "Socialismul" din 20 decembrie 1920.

¹³⁸ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 55, dosar nr. 1, anul 1920.

¹³⁹ *Ibidem*, dosar nr. 3, anul 1920.

¹⁴⁰ "Socialismul" din 24 decembrie 1920.

¹⁴¹ "Socialismul" din 28 decembrie 1920.

¹⁴² "Socialismul" din 30 decembrie 1920.

¹⁴³ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 55, dosar nr. 4, anul 1921.

¹⁴⁴ *Ibidem*, fond nr. 5, dosar nr. 758, fila 200, anul 1921; Direcția generală a Arh. St. Buc., fond Președinția Consiliului de Miniștri dosar nr. 117 din 1921, fila 200; "Magazin istoric" nr. 10, anul 1970, p. 24.

¹⁴⁵ "Socialismul" din 10 ianuarie 1921.

¹⁴⁶ *Ibidem*.

¹⁴⁷ *Ibidem*.

¹⁴⁸ "Socialismul" din 14 ianuarie 1921.

¹⁴⁹ "Libertatea" din 15 ianuarie 1921.

¹⁵⁰ *Ibidem*.

¹⁵¹ "Socialismul" din 21 martie 1921.

¹⁵² "Socialismul" din 24 aprilie 1921.

¹⁵³ "Lupta Socialistă" din 11 septembrie 1921.

¹⁵⁴ "Viața sindicală" din 11 septembrie 1921.

¹⁵⁵ "Socialismul" din 26 februarie 1921.

¹⁵⁶ "Socialismul" din 16 martie 1921.

¹⁵⁷ "Socialismul" din 21 martie 1921.

¹⁵⁸ "Socialismul" din 18 martie 1921.

¹⁵⁹ "Socialismul" din 18 martie 1921.

¹⁶⁰ *Ibidem*.

¹⁶¹ "Socialismul" din 20 aprilie 1921.

¹⁶² "Socialismul" din 25 aprilie 1921.

¹⁶³ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, dosar nr. 141, anul 1921, filele 1-2.

¹⁶⁴ *Ibidem*, dosar nr. 62, anul 1921.

¹⁶⁵ "Socialismul" din 1 mai 1921.

¹⁶⁶ "Veac Nou" din 7 mai 1921.

Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea României spre comunism, Editura politică, București, 1975, p. 40.